

HOPSISTA

Jalava, J. & Lehtinen, E. & Palonen, T. 1997. Opsista hops - käsikirja ja juonnettu kirjallisuusluettelo oppimisen ohjaajalle. Turku: Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskus.

OPSISTA HOPS on kirja opettajille, jotka ohjaavat henkilökohtaisia oppimissuunnitelmia, hopseja. Sen oheismateriaalina on oppijoille tarkoitettu disketti. Tarkastelu painottuu ammatillisen osaamisen kehittämiseen, ja kirja on syntynytkin ammatillisen täydennyskoulutuksen pd -ohjelmien yhteydessä.

Kirjan rakenne on innovaatio. Julkaisu rakentuu toisaalta käsi-kirjaosasta, joka käsittelee yleisesti hops-ajattelua ja hopsin toimintaperiaatteita, hopsin käyttöä eri tarkoituksiin (oppimisen tuki, elämän jäsenys, asiantuntijuuden kehittäminen) ja esimerkkejä hopseista ja osaamisanalysimalleista. Toisaalta se rakentuu juonnetusta kirjallisuusluettelosta, jossa on lyhyesti esitelty noin 150 julkaisua. Kun koko kirjan tekstikin on tiivistetty noin 150 sivuun, se tarjoaa oppimisen ohjaajalle näppärän ja enimmältään nasevasti laaditun työkalun.

Hops todetaan sekä opintojen suunnittelun että asiantuntijuuden kehittämisen välineeksi - ja myös sitouttamisen välineeksi. Parhaimmillaan hops elää käytännön todentumisensa myötä. Se kehittyy ja tarkentuu, kun teoria ja käytäntö ruokkivat toinen toisiaan.

Liikkeessä olevan hopsin toteuttaminen ja hallinta on vaativaa paitsi oppijalle itselleen myös ohjaajalle. Se edellyttää ohjaajan vaivhkaista aktiivisuutta ja valppautta reagoida oppijan toimiin. Se edellyttää opiskelijoiden rohkaisemista ja tukemista sekä ohjausta erityisesti tarvitsevien oppijoiden tunnistamista. Ohjaus voikin olla luonteeltaan esimerkiksi tutorointia, mentoointia, sparrausta tai valmennusta.

Hopseja ohjaava opettaja kokee sekä erilaisten opiskelijoiden että monimuotoisten ohjaustilanteiden aiheuttaman ainutkertaisuuden vaateet, ja arvostanee kirjan opastavaa käytännönläheisyyttä. Oppijoiden näyttää esimerkiksi usein olevan vaikeaa arvioida itseensä, lähtötilannettansa ja tarpeitansa. Kirja tarjoaa konkreettisia vihjeitä (eritoten erilaisten kysymysten ja tehtävien muodossa) oppijan itsearviointiin ja antaa niitä useista mahdollisista näkökulmista.

Tiiviys vaatii toisaalta veronasa. Johdattelu hops-ajatteluun ja vastaavat tekstin vihjeet ovat niukkoja. Yhteyksiä juonnettuihin teoksiin (jos niitä nyt haluaa hakea) ei aina ole helpo löytää, koska juonnot eivät välttämättä saumattomasti yhdenny käsikirja-osaan. Täydellinen yhdennys olisikin ylivoimainen tehtävä, ja viime kädessä myös tulkinta- ja makuasia. Esitetyt analyysitekniikat ovat lähtökohdiltaan ja vaativuudeltaan erilaisia. SWOT-analyysi-

sin periaatteet ovat varsin yksinkertaiset, kun taas esimerkiksi Engeströmiltä peräisin oleva toiminnan malli ("kolmio") joka liitetään usein kehittävään työntutkimukseen ja siinä mm. ristiriitojen analysointiin, on tässä analyysi- ja tekniikkayhteydessä kaukana vaativasta teoria-pohjastaan (ja mukailluksihan tekijät sen selkeästi toteavatkin). Näin saattaa olla myös Tiuraniemen sekä Sundinin mallien osalta, joiden taustateorioita en tarkemmin tunne. Viime kädessä tietenkin mikä tahansa malli tai tekniikka, vaikkei alkuperäisessä tarkoituksessaan, on tarkoituksenmukainen, jos se toimii asiayhteydessään.

Tekniikoiden yhteydessä viitataan selkeästi vastaavaan juonnettuun kirjallisuuteen, mind map -tekniikkaa lukuunottamatta. Mainiota, että tekniikoita havainnollistetaan myös esimerkein. Joitain riskejä tähän tietysti liittyy. Jos tekniikkaa esiteltäessä sen idean ("teorian") kuvaus on niukka ja havainnollistava esimerkki taas laaja, lukija ehkä tekee persoonallisen tulkinnan ensisijaisesti esimerkkiin pohjautuen ja poikkeaa tekniikan tai ajattelumallin alkuperäisestä tarkoituksesta. Esimerkit ja tehtävät alkavatkin ohjata toimintaa. Ajattelun käynnistämisen ja oman toiminnan tarkastelun kannalta tämä ei sinällään haitanne - startti mikä startti.

Juonnettu kirjaesittely on monipuolinen: (1) asiantuntijuus ja sen kehittäminen, (2) ohjaus-

prosessi, (3) oppiminen ja oppisen kuvaaminen, (4) yksilöllisyys ja yhteisöllisyys opiskelussa ja (5) elämänhallinta, arvot ja ihmiskäsitys. Kooste on kiinnostava ja aineiston alkuperäinen käyttötarkoitus, mainittu pd-koulutus, selittää koosteen ajoittaista epätasaisuutta.

Kun kirja on tiivis ja tarkoitettu meille tavallisille oppimisen ohjaajille, soisi vihjejulkaisujen olevan kohtuudella käsiin saatavissa. Esimerkiksi Cristianon konferenssipaperi tai Glamorganin yliopiston projektiraportti on ylivoimaista löytää kotikutoisin voimin. Kun tiivisyys on kirjan johtotähti, on vaikea mieltää parin lähteen (mm. Hujala-Huttunen & Varjo sekä Rökkö-

läinen) poikkeuksellisen laajaa esittelyä.

Kirjan idea ja rakenne on kerinomainen. Nasevuudessaan ja tiiviydessään se antaa ohjaajalle yleiskuvan, miten lähestyä ja tukea oppijoita. Kysymysehdoitukset ja tehtävät antavat hyviä vihjeitä ohjaamisen käytäntöön.

Teoksen henki suuntaa vahvasti muutokseen ja tulevaisuuteen. Samalla tuodaan esiin arvokkaita oppimisen, ja toiminnan yleensäkin, periaatteita ja vanhoja kestäviä viisauksia. "Vanhoja menetelmiä ei kannata ilman muuta poistaa, eikä uusia luoda, ellei niitä ole tietoisesti pohdittu."

- *"Mikään ei kasva pellossa, jota koko ajan kynnetään."*

Kirja muistaa mainiosti oppijan näkökulman ja oppijayksilön valintojen tekijänä. Oppimisen ohjauksesta puhuttaessa sen kaavun alta pilkistävät edelleen usein bessewiserismi ja oppimestarin elkkeet, joiden jo kaikella muotoa pitäisi kuulua menneeseen. Tässä kirjassa ei käynyt niin. Kirjassa on malttia, ja sen henki suosii oppijan ajattelun ja toiminnan liikkumavaraa - ohjaajan monimuotoista vastuuta unohtamatta.

Liisa Torvinen